

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

І. М. НОВАК, доктор економічних наук,

К. В. СУХЕЦЬКА, аспірантка

Уманський національний університет садівництва

У статті висвітлено проблеми діагностики банкрутства аграрних підприємств. Проаналізовано етапи діагностики та наведені найбільш поширені моделі прогнозування банкрутства підприємства. Визначено необхідність виявлення ранніх ознак кризових ситуацій.

Ключові слова: діагностика, банкрутство, методика, аграрні підприємства, антисипативне управління.

Постановка проблеми. Сьогодні проблемам діагностики кризового стану та можливості банкрутства приділено чимало уваги. Однак, аналіз наукових праць свідчить про те, що досить багато запропонованих методик є повторенням уже існуючих і вони не завжди підходять для використання аграрними підприємствами. Варто зазначити, що у більшості досліджень висвітлюються питання покращення роботи підприємства, що перебуває на межі банкрутства, тоді як велике значення має своєчасна та правильна діагностика зовнішніх та внутрішніх чинників, що спричиняють виникнення кризових явищ. Відсутність єдиного підходу є свідченням того, що методичні засади і практичний досвід діагностики кризового стану аграрних підприємств перебувають на етапі становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях Подольської В. О., Шморгуна Н.П., Федоровича Р., Загородної О., Серединської В., Кононенко О., Мец В., Жежери М., Лахтіонова Л., Пісьмарченко Л. М., Татаренко Н. М., Сперанської В. В. та інших науковців розглядаються питання організації аналізу, різноманітні методи, прийоми обробки інформації та оцінки фінансового стану підприємства. Проте серед науковців немає єдиної думки щодо підбору та використання тих чи інших методик при діагностиці ймовірності банкрутства підприємств. Тому дана тема потребує додаткового дослідження щодо змісту та послідовності діагностики банкрутства.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, провідних фахівців у сфері антисипативного управління. У процесі вивчення проблеми діагностики банкрутства застосовувалися методи аналізу і синтезу, абстрактно-логічний, метод порівняння та узагальнення.

Результати дослідження. Нестабільність економічної, політичної та соціальної ситуації призвели до збільшення кількості підприємств, які

знаходяться у кризовому стані. Тому перед компаніями постає нагальна потреба застосування антисипативного управління, адже воно вирішує ряд проблем:

- розпізнавання передкризових ситуацій;
- банкрутства;
- проблеми пов'язані з ключовими сферами життєдіяльності організації;
- прогнозування криз і варіантів поведінки соціально-економічної системи в кризовому стані;
- пошуку необхідної інформації і розробки управлінських рішень;
- аналізу й оцінки кризових ситуацій;
- конфліктології та селекції персоналу, що завжди супроводжує кризові ситуації.

Свою увагу хочеться зупинити на проблематиці банкрутства. З точки зору менеджменту можливе настання банкрутства є кризовим станом підприємства і його подолання вимагає спеціальних методів антисипативного управління. Існує система методів діагностики банкрутства і методика прийняття управлінських рішень в умовах загрози банкрутства. Дана методика призначена не тільки для підприємств, де криза очевидна і необхідно вживати невідкладних заходів щодо стабілізації, а для всіх підприємств, що працюють в ринкових умовах, оскільки її особливості дозволяють на ранній стадії виявити і усунути негативні чинники розвитку підприємства, а також намітити шляхи їх усунення [1, с. 194].

Метод діагностики [2, с. 33] – це система теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію і регулятивних принципів дослідження фінансової діяльності суб'єктів господарювання, тобто тріада:

$$M = (K, I, P),$$

де K – система категорій;

I – науковий інструментарій;

P – система регулятивних принципів.

Система категорій і науковий інструментарій показують статистичний компонент методу, а система регулятивних принципів – його динаміку.

Методика – це сукупність правил і прийомів, які необхідні для виконання певної роботи [2, с. 33].

Діагностика банкрутства, за визначенням Л. І. Скібіцької, – це система цільового фінансового аналізу, направленою на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства, які генерують загрозу його банкрутства в подальшому періоді [3].

Отже, перед підприємством, що прагне попереджати кризові ситуації, стоять дві задачі:

- впровадження системи діагностики ймовірності банкрутства;
- розробка стратегії розвитку, на основі якої буде проведено реструктуризацію підприємства з метою недопущення кризових явищ.

Таким чином, використання підприємствами методів діагностики банкрутства стає першочерговою необхідністю його функціонування у нестабільних умовах господарювання.

Система діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства включає ряд етапів, які логічно продовжують один одного та дозволяють зробити висновок про існування загроз в діяльності підприємства та визначити ймовірність його банкрутства (рис. 1) [4, с. 133].

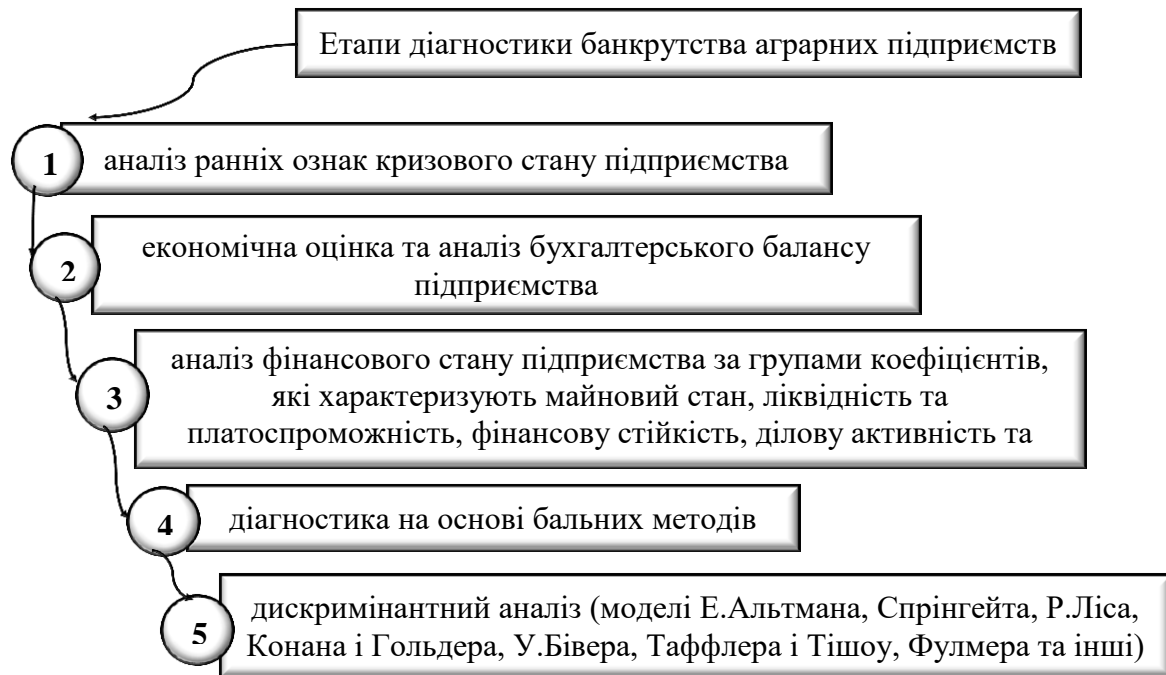

Рис. 1. Етапи діагностики банкрутства аграрних підприємств
побудовано авторами за матеріалами [4, с. 133]

Із вказаної схеми етапності діагностики банкрутства можна зробити висновок, що першочерговою задачею аграрного підприємства є виявлення та аналіз ранніх ознак кризового стану. Методом, який ґрунтується на діагностиці ранніх сигналів ймовірності банкрутства є метод Скоуна, що здійснює пошук відповідей на ряд запитань, а саме [4, с. 133]:

- чи компанії менше п'яти років;
- чи компанія працює в циклічній галузі;
- чи компанія переїжджає або має намір переїхати;
- чи використовує компанія «творчий» бухгалтерський облік;
- чи не змінила компанія останнім часом банк, аудиторів, директорів;
- чи не є облік і звітність надмірно докладними або представленими в нестандартному форматі.

Якщо більше ніж на п'ять з цих запитань відповідь «так», то компанія переживає ускладнення. Якщо відповідь на більше ніж вісім запитань позитивна, то фінансовий стан надто важкий.

Також варто проаналізувати порівняльну характеристику найбільш поширених моделей прогнозування банкрутства підприємства (табл. 1).

Табл. 1. Порівняльна характеристика моделей прогнозування банкрутства підприємства

Моделі	Переваги	Недоліки
Двофакторна модель Альтмана [6]	Простота розрахунку; можливість застосування при проведенні зовнішнього аналізу на основі бухгалтерського балансу.	Неадекватність одержуваних прогнозів для українських підприємств; не розглядається вплив показників, що характеризують ефективність використання ресурсів, ділову та ринкову активність та ін.; не розглядається облік галузевої та регіональної специфіки функціонування суб'єктів економіки.
П'ятифакторна модель Альтмана [6]	Простота й можливість застосування за наявності обмеженої інформації; порівнянність показників; можливість поділу аналізованих компаній на потенційних банкрутів і не банкрутів; висока точність розрахунків	Неможливість використання в українських умовах (не враховує українські особливості економіки); складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; обмеженість сфери застосування; заснована на застарілих даних; неврахування показників рентабельності.
Модель Спрінгейта [6]	Показує достатній рівень надійності прогнозу, точність близько 90 %.	Створена для підприємств США і Канади з метою оцінювання; немає галузевої та регіональної диференціації Z-рахунку; між змінними спостерігається досить висока кореляція; не підходить для економіки України.
Модель Ліса [6]	Простота і швидкість розрахунків; доступність необхідних для розрахунків даних; можливість оцінити фінансовий стан та спрогнозувати банкрутство.	Не пристосована до українських підприємств; створювалася з урахуванням західних особливостей розвитку; неможливість застосування до малих підприємств; невідповідність методичних прийомів розрахунку показників фінансової звітності.
Модель Бівера [6]	Використання показника рентабельності активів і винесення судження про терміни настання банкрутства підприємства.	Відсутність підсумкового коефіцієнта, складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; неможливість використання в українських умовах (не враховує українські особливості економіки).
Модель Таффлера [6]	Спрощеність розрахунків та висока точність прогнозу ймовірності банкрутства компанії, що пов'язано зі значною кількістю проаналізованих компаній.	Обмеження сфери застосування (тільки для акціонерних товариств, акції яких активно торгуються на фондовому ринку); складність інтерпретації підсумкового значення; неможливість використання в українських умовах; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; використання застарілих даних.

побудовано автором за матеріалами [5, с. 27]

Аналізуючи інформації, яка зазначена в таблиці 1, бачимо, що розглянуті методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів налічують ряд істотних обмежень для їх використання на аграрних підприємствах. Вони не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності підприємств, а саме:

- особливості в системі бухгалтерського обліку;
- особливості в податковому законодавстві ;
- вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства;
- галузеву приналежність підприємства.

Тобто, моделі показують реальні результати в умовах, для яких вони були створені. Для того, щоб використовувати такі моделі в нашій країні, потрібно, щоб відповідав бухгалтерський облік, фінансова звітність і показники міжнародній практиці та за умови стабільної діяльності вітчизняних підприємств.

Висновки. У сучасних умовах невизначеності і високої ймовірності кризових явищ управління сільськогосподарськими суб'єктами господарювання, потребує антисипативного менеджменту, заснованого на стратегічних підходах і попереджувальних заходах.

Як було з'ясовано, будь-яка модель прогнозування банкрутства даватиме надійні результати лише за конкретних умов функціонування об'єктів, котрі досліджуються, що не характерно для вітчизняних підприємств. Тому постає необхідність розробки моделі, в якій оцінка фінансового стану українських підприємств базувалася б на вітчизняних стандартах обліку і звітності, яка б використовувала статистичну, інформаційну базу вітчизняних підприємств з урахуванням специфіки галузі, що дало б змогу враховувати особливості їх діяльності.

Також, було встановлено, що діагностика антисипативного управління підприємством повинна включати:

- 1) дослідження базових бізнес-індикаторів;
- 2) всебічний комплексний аналіз впливу факторів (внутрішніх, зовнішніх) на стан підприємства;
- 3) експертну оцінку розроблених заходів і перспектив фінансового оздоровлення.

Література

1. Гук О. В. Антикризове управління як спосіб запобігання банкрутству підприємства. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2015/No6/193.pdf> (дата звернення 31 жовтня 2021 р.)
2. Кривов'язюк І. В. Методологія діагностики кризового стану підприємства. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2011/10.pdf (дата звернення 2 листопада 2021 р.)

3. Скібіцька Л. І., Матвеев В. В., Щелкунов В. І., Подреза С. М. Антикризисный менеджмент: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 584 с.
4. Квасницька Р. В., Кордонець І. М. Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства. URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/431/1/2_3_2.pdf (дата звернення 31 жовтня 2021 р.)
5. Повстенюк Н. Г. Методи діагностики банкрутства підприємств у сучасних умовах. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econrig_2015_1_6.pdf (дата звернення 31 жовтня 2021 р.)
6. Фучеджи В. І. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10052/1/37.pdf> (дата звернення 2 листопада 2021 р.)

References

1. Guk, O. V. (2015). Anti-crisis management as a way to prevent bankruptcy of the enterprise. Retrieved from: <https://economics.net.ua/files/archive/2015/No6/193.pdf> (accessed on 31 October 2021)
2. Kryvovyazyuk, I. V. (2011). Methodology of diagnostics of crisis state of the enterprise. Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2011/10.pdf (accessed on 2 November 2021)
3. Skibitska, L. I., Matveev, V. V., Shchelkunov, V. I., Podreza, S. M. (2014). *Anti-crisis management*. K.: Center for Educational Literature, 2014. 584 p.
4. Kvasnytska, R. V., Kordonets, I. M. (2011). Stages of diagnosis of the crisis and the probability of bankruptcy of the enterprise. Retrieved from: http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/431/1/2_3_2.pdf (accessed on 31 October 2021)
5. Povstenyuk, N. G. (2015). Methods for diagnosing bankruptcy of enterprises in modern conditions. Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econrig_2015_1_6.pdf (accessed on 31 October 2021)
6. Fuceji, V. I. (2010). Characteristics of methods and models for diagnosing the crisis of the enterprise. Retrieved from: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10052/1/37.pdf> (accessed on 2 November 2021).

Аннотація

Новак І. Н., Сухецька К. В.

Методи діагностики банкрутства аграрних підприємств

Современная наука уделяет достаточно много внимания решению вопросов функционирования компании под влиянием кризисных явлений и

процессов. Тем не менее, условия современного развития связанные с высоким риском, внезапными преобразованиями, кризисами и потрясениями, основной задачей устанавливают исследование новейших элементов диагностики компании. Исходя из этого, диагностика кризисного состояния компании является принципиальной составляющей удачного развития аграрных компаний. Она рассматривается как одно из направлений экономической диагностики и тесно связана с диагностикой угрозы банкротства.

Также важно отметить, что главной составляющей диагностики уровня эффективности антисипативного управления предприятиями, имеющими аграрное направление, является определение системы критериев идентификации конкретных причин, приводящих к кризисной ситуации и сбою в сельскохозяйственной деятельности, что имеет весьма важное научно-практическое и методологическое значение для экономической науки. Основной целью статьи является исследование проблемы диагностики банкротства на отечественных предприятиях, обоснование теоретических положений и разработка практических рекомендаций по усовершенствованию диагностики антисипативного управления предприятиями в системе управленческой диагностики.

В статье были определены основные задачи, стоящие перед предприятиями, стремящимися помешать и опередить наступление кризисных ситуаций, проанализирована этапность осуществления диагностики и рассмотрены основные модели прогнозирования банкротства предприятия.

Установлено, что модели показывают реальные результаты только в условиях, для которых они были созданы. То есть, нужно разработать модель, в которой оценка финансового состояния аграрных предприятий базировалась бы на отечественных стандартах учета и отчетности, которая бы использовала статистическую, информационную базу отечественных предприятий с учетом специфики отрасли, что позволило бы учитывать особенности их деятельности.

Ключевые слова: диагностика, банкротство, методика, аграрные предприятия, антисипативное управление, кризис, методы диагностики.

Annotation

Novak I. M., Suhetska K. V.

Methods for diagnostics of bankruptcy of agricultural enterprises

Modern science pays a lot of attention to solving issues of the company's functioning under the influence of crisis phenomena and processes. Nevertheless, the conditions of modern development associated with high risk, sudden transformations, crises and shocks, the main task is set by the study of the latest elements of company diagnostics. Based on this, diagnostics of the company's crisis state is a fundamental component of the successful development of agricultural companies. It is considered as one of the areas of economic diagnostics and is closely related to the diagnostics of the threat of bankruptcy.

It is also important to note that the main component of diagnosing the level of effectiveness of antisipative management of enterprises with an agricultural direction is the definition of a system of criteria for identifying specific causes leading to a crisis situation and a failure in agricultural activity, which has a very important

scientific, practical and methodological significance for economic science. The main purpose of the article is to study the problem of bankruptcy diagnosis at domestic enterprises, substantiation of theoretical provisions and development of practical recommendations for improving the diagnosis of antisipative management of enterprises in the system of management diagnostics.

The article identifies the main tasks facing enterprises seeking to prevent and prevent the onset of crisis situations, analyzes the stages of diagnosis and considers the main models for predicting the bankruptcy of the enterprise.

It was found that the models show real results only in the conditions for which they were created. That is, it is necessary to develop a model in which the assessment of the financial condition of agricultural enterprises would be based on domestic accounting and reporting standards, which would use the statistical, information base of domestic enterprises taking into account the specifics of the industry.

Key words: *diagnostics, bankruptcy, methods, agricultural enterprises, antisipative management, crisis, diagnostic methods.*

УДК 336.2:338.246.025.2

DOI 10.31395/2415-8240-2021-99-2-247-259

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

П. К. БЕЧКО, кандидат економічних наук

Н. В. БОНДАРЕНКО, кандидат економічних наук

В. П. БЕЧКО, кандидат економічних наук

С. А. ВЛАСЮК, кандидат економічних наук

О. В. ПОНОМАРЕНКО, викладач

Уманський національний університет садівництва

У статті сформовано і систематизовано авторський підхід щодо застосування для аграріїв спрощеної системи оподаткування законодавчо закріпленої в Податковому кодексі України. В статті висвітлені переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування суб'єктів господарювання аграрної галузі (четверта) група і висвітлені шляхи щодо їх вдосконалення із застосуванням світового досвіду, який може бути адаптований в вітчизняну податкову практику.

Ключові слова: *спрощена система оподаткування, земельне оподаткування, єдиний податок, четверта група спрощеної системи*

Постановка проблеми. Розвиток аграрної галузі як системотворчої сфери економіки є пріоритетним напрямом державної політики щодо забезпечення продовольчої безпеки та стимулювання розвитку сільських територій. Основою державної підтримки вітчизняної аграрної галузі є подолання технологічного відставання вітчизняного виробництва, зумовлене